
SERİ

B

CİLT

43

SAYI

3 - 4

1993

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ

DERGİSİ

**Ord. Prof. Dr. Ing. FRANZ HESKE’NİN GÖZÜYLE
45 YIL ÖNCEKİ TÜRKİYE ORMANCILIĞININ
ULUSAL VE ULUSLARARASI BAKIMDAN GÖRÜNÜŞÜ**

Prof. Dr. Ertuğrul GÖRCELİOĞLU¹⁾

Kısa Özet

Ord. Prof. Dr. Franz HESKE’nin Türkiye ormancılığının ana davalarından birkaç tanesinin incelenmesini ve uluslararası öneminin belirtilmesini konu alan ve İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi’nin ilk sayısında yayınlanan yazısı, üzerinden 45 yıl geçmiş olmasına karşın, günümüz ormancılık sorunlarına da ışık tutacak niteliktedir.

Yazının bazı kısımları burada özetlenerek aktarılmıştır.

1. GİRİŞ

Türkiye’de modern akademik ormancılık öğretim ve eğitiminin başlangıcı, bu amaçla davet edilen yabancı uzmanların Türkiye’ye gelmelerine kadar gitmektedir. İstanbul’da 1857 yılında kurulan ilk ormancılık yüksek okulunun ardından, zaman içinde ormancılık öğretim ve eğitim kurumları çeşitli değişikliklere uğramıştır. Sırasıyla Orman Okulu, Orman ve Maden Okulu, Halkalı Ziraat Yüksek Okulu, Orman Yüksek Okulu gibi aşamalardan geçen ormancılık eğitim kurumu 1933 yılında Ankara’da kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü’ne “Institut für Forstwirtschaft” adıyla ikinci enstitü olarak bağlanmış ve yönetimiyle Prof. Dr. Heske görevlendirilmiştir. 1934 yılında Orman Fakültesi statüsü kazanan bu enstitünün ders programlarında gösterilmiş olmasına rağmen Prof. Dr. Heske Ankara’ya o zamanlar gelememiştir (SELİK 1987).

Daha sonra Ankara’daki Yüksek Ziraat Enstitüsü 1948 yılında kaldırılmış ve tüm öğrencileri İstanbul-Bahçeköy’e taşınan Orman Fakültesi, Türkiye’nin en eski Üniversitesi olan İstanbul Üniversitesi’ne altıncı fakülte olarak bağlanıp tam özerkliğe kavuşmuştur. Böylece 1950 yılından itibaren Alman ve Avusturyalı profesörler, kendi alanlarında ya da henüz Türk öğretim üyesi bulunmayan branşlarda veya Orman Fakültesi programı kapsamına yeni alınan alanlarda dersler vermek üzere Orman Fakültesi’ne davet edilmişlerdir.

1) İ.Ü. Orman Fakültesi Orman İnşaatı ve Transportu Anabilim Dalı

Bu yabancı misafir öğretim üyelerinden biri olan Ord. Prof. Dr. Ing. Franz Heske, Hamburg'daki görevinden izinli sayılarak 1950-1954 yılları arasında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi'nde çalışmış ve burada –şimdi Havza Amenajmanı Anabilim Dalı olan– “Ormancılık Coğrafyası ve Yakın Şark Ormancılığı Kürsüsü”nü kurmuştur (SELİK 1987). Bu kürsüde 1951-1955 yılları arasında Ormancılık Coğrafyası ve Kurak Mıntıklar Ormancılığı derslerini veren Heske, bundan başka Türk ormancılık politikası üzerine birçok makaleler kaleme almıştır (SAATÇIOĞLU 1951; USLU 1963). Ord. Prof. Ing. Heske aynı zamanda uzun süreden beri çıkmayan Orman Fakültesi Mecmuası'nın yeniden Orman Fakültesi Dergisi adıyla A ve B serisi olmak üzere çıkarılmasını sağlamış ve Prof. Dr. Asaf İrmak'ın yazı işleri direktörü olarak yer aldığı dört kişilik dergi redaksiyon komitesinin¹⁾ başkanlığını üstlenmiştir.

Ord. Prof. Dr. Ing. Franz Heske'nin İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi A Serisinin ilk sayısında (1951) Almanca, İngilizce ve Türkçe olarak yayınlanan ve Türkiye ormancılığının ulusal ve uluslararası bakımdan görünüşünü irdeleyen makalesi, birçok yönüyle bugün de geçerli olan çeşitli sorunları ortaya koymaktadır.

Heske'nin irdelediği ve çözüm yollarını da gösterdiği başlıca ormancılık sorunlarının aradan 45 yıl geçmiş olduğu halde bugün de varlığını ve güncelliğini çoğunlukla korumakta olması, ülke ve meslek adına düşündürücüdür.

O zaman Doçent olan Selahattin İnal hocamızın çevirisinden bu incelemenin bazı kısımlarının burada aktarılması, günümüz ormancılığı ve ormancıları açısından yararlı olacaktır.

Çevirideki bazı eski kelimeler güncelleştirilmiş olmakla birlikte, genellikle ifadeler aynen korunmuştur.

2. “TÜRKİYE ORMANCILIĞININ MİLLİ VE MİLLETLERARASI BAKIMDAN GÖRÜNÜŞÜ”²⁾: ÖZET

2.1 Ormancılığın Uluslararası Durumu, Sorunları ve Ormancılık Bilimlerinin Gelişmesi

Ormancılık bilimleri artık sadece bölgesel nitelikteki deneylere dayandırılmaz; bunun aksine, gelecekte ilerlemenin daha çok dünya çapındaki deneyler sayesinde gerçekleşmesini beklememiz daha doğru olacaktır.³⁾

Bu görüşün önemli ana fikirleri şunlardır:

1. Orta ve Batı Avrupa'nın bazı memleketlerinde, özellikle Almanya ve Fransa'da odun kıtlığı ile karşı karşıya kalmanın tehdit veya korkusu dolayısıyla, ormanlardan devamlı bir şekilde faydalanmayı güvence altına alan düzenli bir ormancılık işletmesi teşekkül etmiş bulunmaktadır. Bu memleketler aynı zamanda ormancılık bilimlerinin beşiği de olmuşlardır. Ancak bu bilimler, başlangıçta tamamen ampirik esaslar üzerine kurulmuşken, daha sonraları bilimsel nitelikteki deneyler, kurallar ve yeni bilgilerle zenginleşerek bugünkü duruma gelmişlerdir. İlk gelişme aşamasında ormancılık bilimlerinin yerel ve bölgesel bir kimlik taşımaları çok doğaldır. Ancak, memleketlerin ekonomik, sosyal ve politik ilişkileri ile bağlantılı olan bu bilimlerin, kültür ilişkileri ayrı olan diğer memleketlere şematik bir şekilde taşınıp uygulanması, çok zaman başarısızlıklara ve dolayısıyla esaslı değişikliklere yol açmış, bazen de gerek prensip ve gerekse yöntem bakımından büyük ölçüde dağılmalara neden olmuştur.

1) Redaksiyon Komitesi Ord. Prof. Dr. Ing. Franz HESKE, Prof. Dr. oec. publ. Fikret SAATÇIOĞLU, Prof. Dr. oec. publ. Adnan BERKEL ve Prof. Dr. Ing. Asaf İRMAK'tan oluşmuştur.

2) Ord. Prof. Dr. Ing. Franz HESKE, 1951: Nationale und Internationale Aspekte der Türkischen Forstwirtschaft. I.Ü. Orman Fakültesi dergisi, Seri A, Cilt 1, Sayı 1.

3) Ord. Prof. Dr. Ing. Franz HESKE, 1948: Forstwissenschaften auf Grundlage weltweiter Erfahrung. Zeitschrift für Weltforstwirtschaft, Bd. 12, Heft 1-3.

20. yy'ın başlarında devamlılık fikrinin hakim olduğu düzenli orman işletmeciliği ve ormanlardan faydalanma akımı, dünya çapında bir ilgi kazanmağa başladı. Bunun nedenleri, bilindiği gibi odunun, sanayinin baş hammaddesi olarak önem kazanmasıydı. Zira artmakta olan odun ihtiyacının devamlı bir şekilde karşılanması imkanları artık gün geçtikçe güçleşiyordu. Bu güçlüğü doğuran nedenler, dünyanın büyük bir kısmında gittikçe artan orman tahripleri, aynı şiddet ve derecede su rejimlerinin bozulması, toprak erozyonunun hızla artması, düzensiz ve ölçsüz faydalanmalar dolayısıyla yeni orman alanlarının açılması ve sonuçta kuraklık ve stepleşmenin yer yer ve bölgesel ölçüde yayılması, hayvan otlatması vb şeklindeki olaylardı. Birçok memleketlerde kamu yararını ve genel çıkarları büyük ölçüde zarara sokan bu olaylar kamuoyunun dikkatini o derece çekmeğe başladılar ki, sonunda hükümetler, bu olaylar karşısında artık pasif kalamayacak bir hale geldiler. İşte bu türlü tahripleri önlemek üzere çeşitli memleketlerde gerek orman varlığının korunması ve gerekse düzenli bir şekilde işletilmesi için gerekli görülen politikanın ilk adımları atılmağa başlandı. Bu arada orman kanunları çıkarıldı. Devlet orman idareleri ve koruma teşkilatı oluşturuldu. Ağaçlandırma için önlemler alındı. Ormanların yangından, hayvan otlatmasından ve diğer şekilde tahriplerden korunması için yönetmelikler çıkarıldı ve düzenler kuruldu. Orman keşifleri ve istatistik bilgi toplanması için talimatnameler yapıldı ve bunların tatbikatına geçildi. Orman varlığının korunması ve devamlı bir şekilde işletilmesi hususunda bu suretle doğan ve gittikçe büyüyen ilgi, bugün artık dünya çapında bir gelişme karakteri taşımaktadır.

3. Yangınlar, kaçakçılık ve ölçsüz hayvan otlatmaları, primitif şekildeki tarım, usulsüz kesimler ve endüstriyel amaçlarla yapılan orman istismarı şeklindeki sürekli tahriplerle birçok memleketlerde ve dolayısıyla bütün dünyada büyük ölçüdeki ormanlık alanlar ortadan yok olmaktadır.

Dünya ormanlarının ancak %10 kadarı, olması lazım geldiği şekilde, yani dünya ekonomisinin hammadde ihtiyacını karşılayacak ve kendilerinden beklenen kolektif hizmetleri yapabilecek bir şekilde idare edilmektedir.

Halbuki mevcut ormanların korunmasından ve varlıklarının idamesinden başka, sahalarının genişletilmesi de çok büyük bir önem taşımaktadır. Ormanlık sahalarının uzun vadeli büyük ölçüde ağaçlandırmalarla genişletilmesi, yalnız münferit memleketlerin ve bölgelerin değil, aynı zamanda müstakbel dünya ormancılık politikasının da çok önemli bir görevidir. Yakın Doğu'da ve Güneydoğu Asya ülkelerinde bu türlü uzun vadeli faaliyetler, yalnız aslında ormanlık iken daha sonra meydana gelen yarı çöl karakterindeki alanların tekrar verimli ve büyük halk kütlelerini besleyebilecek topraklar haline getirilmesiyle kalmayacak, aynı zamanda bu mıntika halkının odun ihtiyacı da karşılanacaktır. Bundan başka bu türlü ağaçlandırmalar, ormanların kolektif hizmetlerini arttırmaları bakımından etkili bir araç tesiri yapacak ve böylece tarımsal üretimin artmasını ve entsansif bir şekilde girmesini sağlayacaktır.

Topraktan planlı bir şekilde faydalanabilmek için, mutlaka orman toprağının, yani sadece orman yetiştirilmesine elverişli alanların da belirlenmiş olması gerekir.

Dünya ormancılık politikası içinde yer alan ve çeşitli ülkelerin orman ve ormancılık durumu karakterize eden ve birbirleriyle karşılaştırılmalarını mümkün kılan bilgi ve istatistikler, ormancılık coğrafyasında oluşturulabilir. Bu bakımdan ormancılık coğrafyası, ormancılık bilimleri kurumunun varlığına mutlaka lüzum görülen bir tamamlayıcısı ve ormancılık politikasının da en önemli parçalarından birisi olacaktır. Burada söz konusu olan şey, yalnız ormancılık gerçeklerinin bütün dünyadaki durumuyla saptanmış olması değil, aynı zamanda doğal ve kültürel koşullarla ilgili bulunan her oluş ve gelişmenin izah edilmesidir.

4. Ormanın doğa bilimlerine ait esaslarının ve dünya çapında büyük önem taşıyan kolektif hizmetlerinin bilinmesi zorunludur.

5. Nasıl ki ormancılığın ve ormancılık bilimlerinin ilk kuruluşu, belirli bazı milletlerin ve en başta Almanların ve Fransızların bir eseri olmuş ise, ormancılık bilimlerinin artık dünya çapındaki deneyler esasına dayanması sayesinde mümkün ve zorunlu olan bundan sonraki gelişmesi ve ta-

mamlanması da ormancılıkla meşgul olan bütün milletlerin müşterek çalışmalarının bir ürünü olacaktır.

Türkiye, yakın doğunun diğer memleketlerine oranla planlama bakımından çok daha elverişli koşullara sahiptir. Türkiye, mevcut teşekküllerinden azami şekilde faydalanmak suretiyle yakın doğu memleketleri için ormancılık alanında öncülük görevi yapabilir. Türkiye'nin ormancılık alanındaki kültür çalışmaları, kurak iklim karakteri taşıyan mıntıklar için özellikle çok önemli olabilir.

2.2 Türkiye Ormancılık Politikasının Gelecekteki Gelişimi

Türkiye ormancılık münasebetlerinin ve bu memleketin ormanlarının muamele tarzının belli başlı karakteristiği, hemen her yerde dikkati çeken orman tahripleri ve mevcut orman varlığının gün geçtikçe azalmasıdır. Bu azalış, toprak erozyonu, step mıntıkanın alanca genişlemesi ve bunlarla ilgili olarak milli servetin ekolojik şartlarının sarsılması gibi çok kapsamlı ve gerçekten endişe verici sonuçların ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Ormanların bu şekilde tahrip edilmesi, doğal ve beşeri faktörlerin zorunlu sonucudur. Önce şunu belirtmek gerekir ki, Türkiye'de orman, memleketin birçok kısımlarında bir bitki topluluğu olarak optimumu içinde bulunmamaktadır. Bunun aksine olarak ve iklimle ilgili nedenlerden dolayı, daha kurak karakterdeki vejetasyon formlarıyla hayat mücadelesi halindedir. Özellikle tebe karşı girişmiş olduğu savunma mücadelesinde hiç de müsait bir şansa sahip bulunmamaktadır. Bu nedenle, insanlar tarafından yapılan tahripkar müdahalelere karşı daha hassas ve neslini yenilemeğe daha az muktedirdir. Bu durum, Türkiye'nin doğal ormanlık alanı ile step alanı arasında kalan geçiş bölgesi için söz konusudur. Türkiye'de bu gibi tahripkar insan müdahalelerinin ve sahilden iç kısımlara doğru ilerleyen istismarın iskân durumu, ilkel tarım ve geçim tarzıyla ilgili olarak çok eski zamanlardan beri, örneğin en az 4 000 yıldan beri süregelmekte olduğu kısmen bilinmekte olup, kısmen de tahmin edilmektedir. Bu olaylar, bir yandan aslında step mıntıkasında oturan ve göçebe halinde yaşayan halkın merkezden sahillere doğru ormanlık mıntıklar yönünde genişlemeleri, diğer yandan da çeşitli denizci kavimlerin sahilinden iç kısımlara doğru ilerleyerek donanmalarını inşa amacıyla bu mıntika ormanlarını tahrip etmeleri şeklinde meydana gelmiştir.

XI. yy'da Anadolu'ya Türkmenler artık esaslı bir şekilde yerleşmişlerdir. Bunlar müteakip yüzyıllarda hem doğal olarak çoğalmışlar, hem de Orta Asya'dan gelen sürekli göçlerle nüfus bakımından artmışlardır. **Anadolu ormanlarının azalması ve tahrip edilmesi, iki ana nedene dayandırılabilir. Bunlardan birincisi, vaktiyle göçebe iken daha sonra yerleşik ya da yarı yerleşik hale gelen halkın topraktan ekstansif ve ilkel bir şekilde faydalanmasıdır.** Bunların arazi tasarrufu bugüne kadar plansız bir şekilde süregeldiği gibi, geniş ölçüdeki hayvancılıkları da tarımın ilkel olması dolayısıyla sadece orman otlatmasına dayanmak zorunda kalmıştır. Bu nedenledir ki varlıklarını, toprak işlemeyle herhangi bir organik bağa sahip olmaksızın bir parazit halinde ve düzensiz bir şekilde ormandan faydalanmak suretiyle garanti altına almağa mecbur kalmışlardır. **İkinci ana neden de, Türkiye ormanlarının politik ve ekonomik nedenlerin etkisi altında çeşitli şekillerde tahrip ve müdahalelere maruz kalmasıdır.** Politik gayelerin tatbiki ve hükümlerinin sağlanması amacıyla, diğer önlemlerin yanısıra ormanların çeşitli şekillerde istismarı yollarına da başvurulmuş ve bu arada örneğin bir kısım ormanlar özel anlaşmalarla müteahhitlere verilmiş, bir kısım ormanlar sultanlar tarafından büyük şahsiyetlere gezgin halindeki hayvan sürüleri için otlak olarak hediye edilmiş, bir kısım dağlık arazi ormanları da "ihtiyat" olarak donanma ve kara ordusu tarafından devamlılık prensiplerine uyulmaksızın istismar edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarındaki mali sıkıntılar, devletin borçlanma politikası izlemesine yol açmıştır. Bu politika, çok zaman borç veren devletlerin ekonomik bir nüfuz sağlamak amacıyla memleketi müstemleke gibi istismar etmelerine (imtiyazlar) ve ayrıca politik nüfuzlarını tanıtımalarına olanak vermiş, bu istismarın hedefini çok zaman ormanlar teşkil etmiştir.

Kurtuluş Savaşı (1918-1923) ve Atatürk devrimleri, eski politik imtiyazları tamamen bertaraf etmiştir.

Bakımlı ve ihtimamlı orman işletmeciliği ve orman durumunun sistemli bir şekilde ıslahı alanında atılmış olan önemli bir adım, Devlet ormanlarından faydalanmanın ve bu ormanların idaresinin bizzat devlet tarafından ele alınması ve dünyanın hemen her tarafında ormanlar izin zararlı ve tahripkar olduğu kabul edilmiş olan eski müteahhit sisteminin kaldırılmış olmasıdır. Türkiye bu sistemi (devlet orman işletmeciliğini) kabul ve tatbik etmiş olmakla ormancılık kültürü ileri olan memleketlerle prensip bakımından bir bağ kurmuş oldu. **Temenni olunur ki Türkiye, çocuk hastalıkları mesabesinde kalan ve abartılmaları caiz olmayan bazı eksiklerine rağmen, bu önemli noktada kolonilere has olan ekstansif metotlar devresini savmış olsun.**

Burada enteresan bir vakıya temas etmek isterim. O da, odun endüstrisine ait tesislerin bile birçok hallerde Devlet idaresi altında olduğu ve bunların özel teşebbüslere oranla daha fena ve daha az rasyonel idare edilmemiş olmaları keyfiyetidir. Bilindiği gibi arazi mülkiyeti özel sahiplara ait olan memleketlerde kaideten bu gibi tesisler, özel teşebbüsler tarafından idare olunurlar. Eğer son zamanlarda olduğu gibi, Devlet tesislerinin özel mülkiyete terki arzu ediliyorsa, bu takdirde ve yalnız ormancılığın özel hallerinde ve bu suretle daha rasyonel çalışacağı mutlak surette garanti edilen yerlerde bir veya birkaç odun endüstrisi müessesesi bu işe tahsis edilmelidir. Fakat bizatihi orman işletmesi, her türlü müdahaleden uzak olarak Devlet idaresi altında tutulmalıdır. **Uluslararası deneyimler ve Türkiye'deki birçok hadiseler, ormancılığın, karakteri ve özellikleri itibariyle, para ve ticaret işleriyle meşgul müesseselerin gayeleriyle telif edilemeyeceğini şüphe götürmeyecek şekilde açıkça göstermektedir.** Devlet ormanlarının bizzat devlet tarafından işletilmesi, daha önce de belirtildiği gibi ileri bir ormancılığın ana prensiplerinden ve en önemli koşullarından birisidir.

Ormancılığı bir çeşit ticaret veya endüstri müessesesi olarak mütalaa etmek, ona göre hükümlendirmek ve kısa vadeler içinde sağlayacağı safi hasılatı orman işletmelerinin isabetli idare tarzları için bir ölçü olarak kullanmak tamamen yanlış bir görüştür. Bu görüş, kapitalizmin ilk devrelerine ait bulunan ve yanlışlığı mükerreren sabit olan, ve uluslararası önemini gün geçtikçe kaybeden bir hayalden başka bir şey değildir. Modern realizmin bu husustaki görüşü ve ölçüsü, daha ziyade orman varlığının idamesi ve bugünkü durumunun ıslahı anlamındadır. Bu anlayışa göre orman, uzak gelecek göz önünde tutulmak şartıyla, devamlı şekilde ve azami ölçüde hasılat verecek ve bu arada kuraklığa, stepleşmeye, toprak erozyonuna karşı olan koruyucu fonksiyonunu da hiçbir şekilde azaltmayacaktır. Bu realist görüşle yapılmış olan ihtiyatlı hesaplar bize açıkça göstermiştir ki, orman varlığını hiçbir şekilde göz önünde tutmayan ve kısa vadeler içinde ormandan sağlanan para kazançları, ancak geçici mahiyetteki faydalardan ibarettir. Bu faydalara karşılık, kısa bir zaman sonra hem de para ile ölçülemeyecek büyük miktarda zararların ortaya çıkacağı, gayet doğaldır. Bu nedenledir ki, kısa vadeli para gelirlerini bir ölçü olarak ele alan ve ona bel bağlayan orman politikası, aslında ekonomik ve mali manadaki bir hayalden ibarettir.

Türk ormancılığının kuruluşu ve esasları, yerli-yabancı ormancıların geniş bilgi ve bu yönlerdeki büyük çalışmalarına ve çeşitli yönlerde edinilmiş olan çok değerli görgülere dayanmasına rağmen, orman tahribatının sürekli bir ilerleyiş gösteren bugünkü durumunda ve yol açtığı feci akibetlerde pek az bir değişiklik meydana gelebilmiştir.

Türkiye'de orman varlığının endişe verici bir tempo ile bozulmaya, azalmaya ve bazı mıntikalarda da mutlak bir yıkıma ve tamamen yok olmaya doğru gitmekte olduğu izlenimi yaygındır. Eğer Türk ve yabancı uzmanların da tesbit etmiş oldukları bu durum, düzenli bir ormancılığa rağmen hâlâ devam edecekse, bunun gerçek nedenlerinin objektif olarak belirlenmesi ve bu durumun değiştirilmesi için gerekli bütün önlemlerin aynı nokta üzerinde mutlak surette yoğunlaştırılması zorunludur.

Bu konuda aşağıdaki fikir, tesbit ve teklifler önemlidir:

1. Orman tahripleri, yüksek uygarlıkların yaşama ve gelişme koşullarında bir çöküşe, kolektif hizmetlerin yerine getirilmesinde güçsüzlüğe ve sonuçta politik nüfuz ve kuvvetin zayıflamasına neden olmaktadır.

Akdeniz'in belli başlı memleketleri ile, yakın doğunun ve hâttâ dünyanın diğer bir kısım memleketlerinde orman ve diğer vejetasyonun böylece tahribi er ya da geç bunların ekonomik ve politik yönden gelişme ve ilerlemelerinde bir çöküntü doğurmuş ya da bu devletlerin ikinci derece bir devlet düzeyine düşmesine neden olmuştur.

Özellikle orman bakımından elverişsiz koşulları içeren Anadolu iklim ilişkileri, Türkiye'yi böyle bir tehditle karşı karşıya bulundurmaktadır. Orman tahripleri, bu tahriplerin söz konusu olduğu arazi kısımlarında büyüyen ve genişleyen bir kuraklaşmaya, stepleşmeye ve vadi boylarında büyük çapta toprak erozyonuna neden olarak buraları kısa sürede çöl haline dönüştürmekte ve böylece çok iyi nitelikteki vadi toprakları verimsiz çakıl ve moloz yığınları ile örtülmekte, deli dereler sellere ve afet şeklindeki tahriplere neden olmakta, bütün bunlar da yoksulluk, yıpranma ve ümitsizlik doğurmaktadır. Bu söylenenler literatürden alınmış herhangi bir mütalaa ve beyan değil, Anadolu'nun bir çok yerlerinde görülebilen gerçek olaylar olup, bunların giderilmesi Türk zekasının en büyük vazifesini teşkil eder.

2. Türkiye'de, yukarıda anlatıldığı gibi orman alanlarının azalması ve orman tahripleri, öteden beri gelişmekte olan Türk ormancılığına rağmen endişe verecek bir tempo ile ilerliyorsa, bunun nedenini –ormancılığa ait esas ve prensiplerin bazı yetersiz uygulama şekilleri hariç tutulursa– yetkili ormancılık yönetim ve örgütünün etki alanı dışında aramak gerekir. Bu takdirde gerçek nedenin şöyle olması gerekir: Türkiye'de bugüne kadar girilmiş olan ormancılık kalkınmasına ait çalışmalar, aslında mahiyetleri bakımından ne kadar önemli ve yetkin olurlarsa olsunlar, fenalığın ve tehlikenin kökünü ve aslını yakalayamamış bir durumdadırlar. Aslında hata ve kusurun kökünü, sadece ormancılık önlemleriyle kavramaya hiçbir şekilde ve tabiatıyla imkân yoktur.

Türkiye'deki ormansızlaşma ve orman tahriplerinin büyük bölümü, plansız bir şekilde açmalara, usulsüz kesimlere, yok edici ve düzensiz hayvan otlatmalarına da bağlanabilir. Bu saptama yeni bir şey olmadığı gibi, herhangi bir yeni çığır açmaya yarayacak nitelikte de değildir. Burada önemli olan husus şudur; uzun zamandan beri bilinen bu yıkıcı faktörlerin neden ve bağlantıları orman politikası yönünden hiçbir zaman nihai ve kesin bir hükme bağlanacak şekilde takip edilmemiş ve orman tahriplerinin radikal bir şekilde bertaraf edilmesi keyfiyeti de, ayrıntılı ve kapsamlı bir şekilde bir hükümet planında söz konusu edilmemiştir. Bu arada, fenalığa engel olmak ve dolayısıyla iş üzerinde hakimiyet tesis etmek amacını güden yasal ve hukuki düzenlemeler, Türkiye ormancılığını istenilen hedefe yöneltmemiştir. Zira tüm ülkeyi kapsayan bu problem, sadece teknik önlemlerle çözümlenebilecek durumda değildir. Çünkü yasal ve inzibati önlemlerle ancak bazı yanlış iş ve muamelelerden korunmak ya da bunlara engel olmak gibi, daha çok cezai karakter taşıyan, fakat normal, zorunlu ve hayati önemi olmayan işler başarıyla sonuçlandırılabilir. Bugün hâlâ Türkiye'de mevcut olan topraktan faydalanma ve ormanda otlatma şekli, Orta ve Batı Avrupa'dakinden farklı olarak, köylü için "hayat memmat mesabesinde" önem taşıyan bir problem olduğundan, bunun yalnız yasal ve inzibati önlemlerle bertaraf edilmesi mümkün görülmemektedir. Bu iş için yerine getirilmesi gerekli ve zorunlu olan ilk koşul, Türkiye'de topraktan faydalanma alanında gelişme sağlanmasıdır. Ancak bu gelişme sayesinde ormanda otlatma işi, hayati zorunluluk ifade eden karakterinden sıyrılacak ve orman koruma önlemlerinin kapsam ve yetki alanına girebilecektir.

Yasa ve kolluk güçleri, yönetsel ve ekonomik anlamdaki önlemlerden çok cezalandırma niteliğindeki işleri başarır. Bugünkü koşullar altında halen Türkiye'de görülmekte olan açmalar ve otlatmalar, sözü edilen zorunluluk ve ilişkiler dolayısıyla, kaçınılmayacak bir durum sayılırlar.

Hayvancılık Türkiye ulusal ekonomisinde bir yandan topraktan faydalanma konusu ve çerçevesi içerisinde bu hayvandan alınan süt, yoğurt ve peynir gibi maddeler bakımından bir besin maddesi kaynağı olarak, öte yandan da birçok giyim ve kuşam malzemesinin teminine yarayan ve bu gibi ihtiyaçları gideren bir vasıta olarak da önemli bir yer tutar. (Bu bağlamda) halk tabakasının büyük bir kısmının varolabilmesi, ancak keçinin mevcudiyetine bağlı bulunmaktadır.

Türkiye'deki hayvancılık, hemen hemen göçebe hayvancılığı karakteri taşımaktadır. Hayvan besleme işi büyük önemine rağmen tarımın diğer kolları ile bağlantısı olmayan ve başlı başına yürütülen bir iştir. Toprakten entansif bir şekilde faydalanma durumlarında gözlemlenen organik bağ, Türkiye'nin hayvancılık ve tarım işlerinde görülmemektedir. **Köylü, hayvanı doğanın bir armağanını ve ihsanı olarak düşünmekte ve bunun üretilmesinin uzun boylu insan emeğiyle yapılacak bir iş olmadığı kanaatine sahip bulunmaktadır.** Türkiye tarımı, bugünkü ve hemen her yerde görülen ekstansif ve ilkel şekli ile ve kuraklık gibi elverişsiz iklim ilişkileri altında insan gıdasına ek olarak yeşil ve kuru halde hayvan yemini yetiştirebilecek, ayrıca hayvanı ahır ve damlarda besleyebilecek güçte değildir.

Toprak mülkiyet ilişkilerinin düzenlenmemiş oluşu, tarımın entansifleşmesi yönünde teşvik ve tahrik edici bir rol oynamamaktadır. Bu durum tarımın geniş alanlarda yapılmasına neden olmakta, toprağın bu şekilde işlenmesi karşısında hayvanların, tarım işletmesi dışında kalan serbest alanlarda göçebe karakterde beslenmesi zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu otlatma, daha yaz başlangıçlarından itibaren verimsiz bir duruma giren orman dışı steplerde yapılamadığına göre, hayvan otlatılması için geride ancak orman alanı kalmaktadır. Dolayısıyla otlatma hayvanı, yılın büyük bir kısmında gıdasını, suyu ve gölgeyi ancak ormanda bulabilmektedir.

Tarımla hayvancılık arasında organik bir bağlılığın bulunmaması ve iklim koşullarının stepelerde yalnız kısa bir zaman için hayvan otlatılmasına elverişli olanaklar vermiş olması nedeniyle, **otlatma hayvanlarının varlıkları ancak bunların ormanın bir paraziti olarak yaşamaları suretiyle güvence altına alınmakta ve bunun sonucunda da ormanlar yavaş yavaş harap olmaktadır.** Bundan da anlaşılıyor ki orman kanunları ya da orman koruma kolluk önlemleri, ne kadar mükemmel olurlarsa olsunlar, yalnız başlarına bu durumu değiştirecek güçte değildir. Bu düzenleme ancak Türkiye tarımında yapılacak reform ve iyileştirmelerle mümkün olacaktır. Bu yoldan gitmek suretiyle ormanın idamesi sağlanacak, modern ormancılıkla hiçbir şekilde bağdaşmayan hayvancılık, doğal olmayan bir şekilde bağlanmış olduğu ormandan çözülecek ve doğal ve organik bir bağlantısı bulunan tarıma bağlanmış olacaktır. Böyle bir reform, Türkiye'de yalnız orman varlığını sürdürmenin ve entansif bir ormancılık kurmanın koşulu değil, aynı zamanda tarımın da modernleştirilmesi, entansifleştirilmesi ve Türkiye toprak varlığından tam olarak faydalanmanın da ilk ve asıl koşuludur. Bu yönde tarımla ormancılığı ilgilendiren ve bunların ortak çalışmalarını güvence altına alan tatmin edici bir işbirliği alanı vardır. Böyle bir durum içerisinde otlatmalar, orman açmaları ve bunların sonucunda meydana gelen orman tahripleri dolayısıyla ormancılığa, ormancılık yönetim örgütüne ve orman kanunlarına bu yönden bir suç yüklemenin anlamı ve değeri yoktur. Bugünkü durumun yeni bir orman kanunu ile ya da halen mevcut kanunun değiştirilmesi yolu ile iyileştirilmesini beklemek de boşuna bir iş olacaktır. Bu itibarla –ayrıntılar bir yana bırakılırsa– bu gibi suçlamalar yanlış yöneltilmişlerdir. Zaten Orta Avrupa'da da ormanda otlatma işi, orman kanunları ve orman koruma örgütü yolu ile çözümlenmiş değildir. Bunun için ilk önce, hayvanları ahırda beslemek ve gübre kullanmak vb gibi önlemlerle tarımın entansif şekle sokulmasına doğru gidilmiş ve eski işletme şekilleri modern bir hale getirilmiştir. Böylece, yani bu ana koşul gerçekleştirildikten sonra, köylü ormanda otlatma işinden uzak bir duruma getirilmiş ve dolayısıyla gübre kayıpları da önlenmiştir. İşte bütün bunlar sağlandıktan sonradır ki orman kanunlarının ve orman koruma önlemlerinin etkili bir hale getirilmesi mümkün olabilmektedir.

Ormancılık bakımından Türkiye'de çoğunlukla şikayet edilen bir husus da memleket ormancılığının politikaya ve hatta günlük politikaya konu edilmesi ve bu nedenle de modern esaslar çerçevesinde ormancılığın geliştirilmesindeki uygulamanın sekteye uğratılması ya da

geriye atılmasıdır. Burada hakim olan görüşlere göre, bu durum bir çok gerek ve zorunluluklar dolayısıyla hiç de hayret edilecek bir durum değildir. Aynı zamanda bu cihetin (ormancılığın politikaya alet edilmesinin) bu türden şikayetlerle giderilmesi de mümkün değildir. Tarım alanındaki topraktan faydalanma şeklinin yukarıda açıklanmış olan durumu ile ilgili olarak ormanda yapılan düzensiz açmalar ve hayvan otlatma işleri, halk çoğunluğunun ve buna bağlı olarak seçmenlerin hayati bir sorununu oluşturduğu sürece, politikanın, bu ormanların –aralarında esastan ayrılıkları bulunan ve aslında yetersiz araç ve olanaklarla– korunması görevini üzerine alan ormancılık ile bağdaşmasına olanak yoktur. İşte bu nedenle politika, bizzat kendisi de ormanda yapılagelmekte olan zararları inanmış olmasına rağmen, köylünün ihtiyaç ve isteklerini yerine getirmek zorunda kalacaktır.

Problemin çözümlenmesi karşısında politikayı, takınmış olduğu bu tavrından dolayı sorgulamak da doğru değildir. Bu problemin çözüm yoluna girebilmesi için, herşeyden önce politikanın, Türk ormanlarının korunmasının ve modern tarımın meydana getirilmesinin, hatayı kökünden düzeltebilecek, ciddi ve esaslı çalışmalarla ortaya konacak bir topraktan faydalanma radikal reformunun yapılması ile mümkün olabileceği zorunluluğuna inanmış olması gerekir. Keza, çeşitli şekillerde ve devamlı olarak meydana gelen orman içi yerleşmelerle ve dolayısıyla meydana çıkan orman açmaları ile gün geçtikçe sayıları artan yeni köylerin, çevreleri gittikçe büyüyen birer tahrip merkezi haline gelmelerine, kanuna aykırı bir karakter taşımalarına rağmen yalnız başına orman örgütü tarafından engel olmaya imkân yoktur. Zira Türkiye’de bütün memleketi kapsayabilecek bir iç iskân ve kolonizasyon planı mevcut değildir. Ancak böyle bir plan sayesinde ki toprağa karşı duyulan şiddetli ihtiyaç, daha önceden tasarlanmış bir mekân düzeni içerisinde giderilebilecek, bilinçsiz bir şekilde ve hızlı bir tempo ile sürüp gitmekte olan bu orman açma hareketleri, herkesi tatmin eden bir şekil ve surette halledilme yoluna sokulmuş bulunacaktır. Bu nedendir ki, orman idarelerince ormanın savunulması ve korunması yolunda ve görev anlayışı ile girişilen her çaba birçok durumlarda olumsuz (pasif) bir savunma karakterini taşıyacak ve olumlu (aktif) bir çözüm yolu bulamayacaktır. Bunun aksine olarak ormancılık müessesesini halkın kendisine ısınamayacağı ve yakınlık gösteremeyeceği bir daire durumuna koyacaktır. **Zaten ormanda yapılan bu yasa dışı açmalar, tarım yönünden de bir kazanç sayılamaz. Zira açmaların yapıldığı yerler daha çok fakir topraklar ya da dik yamaçlar olduğundan, buralarda barınmak isteyen kimseler, büyük ölçüdeki çalışma ve didinmelerine rağmen en hayati nitelikteki maddelerini bile elde edemezler.** Bunun içindir ki ormancılık, bu çeşit orman tahriplerini elde mevcut olan kanunları ile koruyacak bir durumda değildir. Zira bunların etkili bir şekilde uygulanmasını mümkün kılacak olan esaslı koşullar sağlanmış değildir.

Türkiye’de ilerlemekte olan orman tahriplerinin en önemli şekilleri, nedenleri bakımından incelendiği takdirde, bu tahrip faktörlerinin daha çok ormancılık alanının dışında kaldıkları görülür. Problem, işin derinliğine gidilerek izlenirse, öz ve açık ormancılık ve ormancılık politikası hareket noktası olarak ele alınmış olmasına rağmen, ormancılık alanı bir yana bırakılması ve genel olarak tarım, mekân planlaması ve iskân düzenlemesi gibi işler ön sıralara alınmalıdır.

3. Buraya kadar yapılan saptamalara göre **Türkiye’de ilerlemekte olan ve özellikle otlatmalar ve açmalar nedeniyle meydana gelen orman azalmasının ve bu şekilde meydana çıkan tahriplerin durdurulması, hiçbir zaman yalnız orman politikası ve ormancılık önlemleriyle sağlanamaz. Bu hususun gerçekleştirilebilmesi işi ancak memleketteki topraktan faydalanma şeklinde yapılacak radikal bir değişikliğe bağlı bulunmaktadır.** Zira bu tahripkâr orman gerilemesinin en esaslı nedeni, bugün Türkiye’de geçerli olan ve özel bir nitelik gösteren topraktan faydalanma şeklinde aranmalıdır. **Topraktan faydalanma şeklinde yapılacak olan değişiklik, yalnız ormanın korunması bakımından ana ve temel bir ihtiyaç olmayıp, bu değişiklik daha çok ve bunun üstünde olarak Türkiye’nin bütün varlığına işleyen ve onun iç bünyesinin malı olan Atatürk inkılabının çizmiş olduğu yolun ve bununla ilgili olarak ülke ekonomisinin ve kültürünün ilerlemesi için de gerekli ve zorunludur.** Türkiye’de halen mevcut

olan topraktan faydalanma şekli, memleket çapındaki kolektif hizmetlerin esaslarını, ekonomik ve politik gücün saygınlık ve değerini devamlı bir şekilde küçültecek ve zarara sokacak niteliktedir. Bu duruma, özellikle politik yönden Türk milletinin gerek kültürel ve gerekse ekonomik anlamdaki standardının yükseltilmesi bakımından uzun zaman katlanılması gerekir.

Bugünkü topraktan faydalanma şeklinin doğurduğu ormansızlaşma, toprak erozyonu, etki alanı genişleyen bir stepleşme, artan bir kuraklaşma, bütün alanları kapsayan bir su rejimi bozukluğu, toprak verimliliğinin azalması vb gibi sonuçlar, yalnız ormancılık bakımından değil, tüm ülkeyi ilgilendiren kolektif hizmetler, tarım ve su konuları ve nihayet Türk milletinin gelecekteki yaşamasını devam ettirme bakımlarından da endişe yaratacak niteliktedir.

Bugüne kadar yapılagelmiş olan topraktan faydalanma şekli, abartmadan ve ileriye gören bir düşünüşle söylenebilir ki, memleketin topyekün refahının üzerinde oturduğu dalı kesmekle bir tutulacak niteliktedir. Toprak erozyonları, yurdun verimli topraklarını harap ve değersiz bir hale sokmakla tarımın ürün verimi gücünü azaltmaktadır. İlerleyen kuraklık ve stepleşme, ürünün miktar ve kalitesini en az düzeye düşürmektedir. Orman tahripleri ise, odun üretim yeteneğini küçültmekte, otlak alanlarını azaltmakta, su rejimini bozmaktadır. Bu suretle dere ve nehirlerin su seviyeleri yalnız sulama olanaklarını azaltmakla kalmamakta, çoğu kez sel ve taşkınlara neden olmaktadır. Bu durum, hidroelektrik planlamayı da altüst etmektedir. Kökleri ile toprağı tutan ağaçların çıkarılmış olduğu bir çok yamaçlarda, toprak sürüklenmeleri dolayısıyla sel ve dereler oluşmakta, nehir yatakları ve verimli vadiler taş ve çakıl yığınları ile dolmaktadır. Ayrıca memleketin en değerli ve milyonlarca ton miktardaki tarım toprakları, dere ve nehirler yolu ile denizlere sürüklenmektedir. Sonuçta ulusal ekonomi büyük ölçüde zarar görmekte ve halkın geçim kaynakları bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybolup gitmektedir. Bu ve diğer şekillerde bugüne kadar süregelmiş olan toprak kayıplarının sonucu, hiç şüphesiz dünya üzerinde ve çeşitli felaketlere uğramış memleketlerde tesbit edilenlerin aynı olacaktır. Bunlar da durmaksızın artan fakirleşme, hayat standardında görülen düşüklük, daha iyi yaşama olanakları aramak amacıyla yapılan göçler, gidilen yerlerde aynı amaçla yapılan ve nisbeten kısa bir zaman içinde meydana çıkarılan toprak tahribatı gibi durumlardır. Bütün bunların sonuçta memleket ekonomisinde ve politik gücünde genel bir çöküntü ile sona eren feci hallere neden olacakları gayet doğaldır.

Bu türden gerileme hareketlerinin etkili bir şekilde durdurulması amacıyla en uygun bir önlem olarak kabul edilen topraktan faydalanma şeklinin değiştirilmesi girişimlerinin de büyük engellerle karşılaştığı, deneyimlerle görülmektedir. Bu güçlüklerin bir kısmı mali türden olanlardır. Bu nitelikteki zorluklar, çeşitli desteklerle önemli ölçüde hafifletilebilmektedir.

Psikolojik güçlüklerin aşılması ise daha zordur. Bu, herşeyden önce köylünün muhafazakâr düşüncelerine ve kendi alışkanlıklarındaki devamlı ısrarına bağlı bulunmaktadır. Köylünün, çok eski zamanlardan beri sürdürdüğü yaşayış biçimini değiştirerek onu yeni bir vadiye yönlendirmek kolay bir iş değildir. Bu işte Atatürk inkılâbı, kökleşmiş olan görüşleri, örf ve adetleri ve hâttâ inanışları kısa bir zamanda değiştirmeye muvaffak olması bakımından hayret ve takdire değer tek inkılâp olarak mütalaa edilebilir. Bu gerçekten ilham alarak ve Türk milletinin yenilikleri kabul etmeye amade bulunan nadir yaradılışından faydalanarak onun hayat ve yaşayış tarzında değişiklikler yapmanın ve onu bu türlü gelişmelerin inandırmanın mümkün olabileceği kanaati hasıl olmaktadır.

Psikolojik karakter taşıyan engellerden birisi de, memleketin sahip bulunduğu mekân genişliği ve arazi bolluğudur. Bu durum, tahrip gören arazi kısımlarındaki zararların, toprak fazlalığı faktörü ile zahiren telafi edilebileceği kanaatinin yer almasına neden olmaktadır. Bu düşünce ile, araziden tasarruf, toprak kuvvetinin korunması ve topraktan entansif bir şekilde faydalanma kaygusu bir zorunluluk olarak duyulmamaktadır. Sonuçta halkın toprağına karşı duyduğu istek ve ihtiras artmakta, memleketin genel refahıyla ilgili ulusal menfaatleri heder olmakta ve böylece henüz doğmamış bulunan gelecek nesillerin nam ve hesabına büyük günahlar işlenmektedir.

Yenilmesi psikolojik engellerden daha zor olan diğer bir husus da, memleketin doğal manzaralarını bozan tahribatın kaygusuzca yapılması alışkanlığıdır. Sınırlı ve belli bir alanda büyümüş, yaşamış ve hayatları boyunca başka bir görgü ve bilgi edinme olanağı bulamamış insanlar, doğanın bir defaya mahsus olmak üzere verilmiş olan bu varlıklarını tahrip etme hususundaki alışkanlığı normal sayma eğilimini göstermektedirler. Orman tahribi, toprak erozyonu ve arazi doğasını sürekli olarak bozan diğer müdahaleler, başlangıç aşamalarında gayet yavaş ve sinsi bir şekilde ilerlerler. Görünüşte tahribatın alışık olmayan gözler için dikkati çekici olmayan bu ilerleyişi, aslında memleketlerin ve daha geniş bölgelerin harap olmaları ile sonuçlanan ve bu gibi yerlerde görülen sinsi, en tehlikeli ve en karakteristik görüntülerdir. İlerlemekte olan tahribatın şiddet derecesi, özellikle ilk on yıllar içerisinde o kadar az göze çarpmaktadır ki, bu alanda bilgisi olmayan kimseler manzaraya adeta alışmakta ve meslek adamlarının bu hususta yaptıkları ikaz ve ihtarları çoğu kez abartılmış olarak kabul etmektedirler. Bu nedenle, ilerleyen tahriplerle birlikte güçlükler de artmakta ve sonuçta çoğunlukla kaçınılmaz bir duruma gelmiş olan feci çöküntü bir çığ hızı ile gelip çatmaktadır.

4. Herhangi bir plana göre yapılmayan arazi faydalanması, ekstansif ve ilkel biçimdeki tarım, ormana geniş ölçüde ve devamlı olarak sokulmaya başlar. Bu tarzdaki arazi faydalanması devam ettiği sürece, ormancılığın yasal ve politik önlemleri verimsiz kalır. Orman varlığının sürdürülebilirliğini sağlamak için kesinlikle gerekli olan şey, orman ile mer'anın ayrılmasıdır. Hayvancılık ile tarım arasında organik bir bağ kurulmadıkça bu amaca erişilemez. Halbuki böyle bir bağ, yine her ikisinin belirli bir entansitesi ile mümkün olur. Şu halde tarımın entansif bir hale getirilmesi, orman varlığının sürdürülmesi için şarttır.

Aynı konunun genel ekonomik bakımdan aşağıdaki yönleriyle de ayrıca ele alınması gerekir. Bunlar da düzensiz arazi kazanma, orman otlatması, orman tahribi, toprak erozyonu, toprak kaybı, verimli yerlerin kısırlaşması, kuraklığın artması, stepleşme, su ekonomisinin bozulması gibi durumlar olup, bunlar sonuçta genel hayat standardının düşmesine, ekonomik ve politik saygınlık kaybına neden olurlar.

Bütün bu olaylar hiç kuşkusuz inkılabın gayesine tamamen aykırı düşen durumlardır. O halde, bugüne kadar devam edegelen topraktan faydalanma şeklinin değiştirilmesi ve tarımın entansif bir hale getirilmesi, yeni Türkiye'nin belirlemiş olduğu gayeye ulaşabilmenin bir şartı olacaktır.

Bu kötü gelişmenin durdurulabilmesi ve içeriden radikal bir şekilde yenilebilmesi için, Türkiye'nin özel koşullarına uydurulmuş, birbirini organik bir şekilde tamamlayan bir önlemler sisteminin kurulması gerekir. Bunun, uzak geleceği de kapsayan bir devlet planı halinde başarı ile uygulanabilmesi için ilgili kolların (bilimsel, teknik, idari, mali, hukuki, politik, tarımsal, kültürteknik ve ormancılıkla ilgili önlemlerin ve bunlarla ilgili kurumların) kendi aralarında bir iş birliği yapmalarına lüzum ve ihtiyaç vardır. Böyle bir planın ana fikirleri şunlardır:

a) Kuraklıkla mücadele: Türkiye'nin doğal iklim koşulları, ülke alanının büyük bir kısmını kurak olarak karakterize eder. Bu özellik, orman ve vejetasyon tahribatı sonucunda alanını genişlettiği gibi, şiddetini de artırır. Doğal olarak mevcut olmasının yanısıra insanlar tarafından da meydana çıkarılan bu kuraklaşmanın giderilmesi zor da olsa mümkündür. Rutubet faktörü ve onun dağılışı üzerinde, kuraklığa dayanan kültür bitkileri yetiştirmenin yanısıra, step ormancılığı, koruyucu orman şeritleri kurma, sulama ve kurutma yoluyla ve diğer tarımsal ve kültürteknik önlemlerle meydana getirilen kombinasyonlar sayesinde pekala etki yapılabilir.

b) Step ormancılığı: Ormanla rutubet arasındaki bağıntı, bir defa rutubetin tutulması, suyun akmasını frenleme, karın savrulmasına engel olma, öte yandan da kuvvetli buharlaşma şeklinde karakterize edilir. **Orman, toprağın alt tabakalarındaki suyu kullandığı için, kurak mıntikalarda geniş alanlar kaplayacak şekilde orman birlikleri yetiştirilmesi yanlıştır.** Zaten kurak

steplerde kapalı orman doğaya aykırıdır. Bu gibi yerlerde orman, rutubet azlığından dolayı zamanla açılır ve ortadan kaybolur. O halde step mıntıklarında kapalı ve geniş koruyucu orman şeritleriyle iklimi ıslah etme düşüncesi bilimsel bakımdan olanaksızdır. Buna karşılık dar orman şeritlerinin olumlu etkisi hakkındaki hüküm tamamen başkadır. Bu gibi şeritler karların savrulmasını önler, onları toplar ve eriyen karların sularını toprağa mal ederler. Yine bu şeritler step rüzgârlarını frenler, onların kurutucu etkisini geniş ölçüde azaltırlar. O halde dar şeritler kapalı ormanların aksi bir etki yapmakta, alt tabakanın rutubetini arttırmaktadır.

Orman şeritlerinin çok daha faydalı olan diğer bir yanı da step köylüsüne odun sağlamasıdır.

c) Toprak bakımı ve biyolojik münavebe: Step toprağının su tutma kapasitesi, onun kırıntı bünyesine bağlıdır. Kırıntı bünyesi ise, ekstansif toprak faydalanmaları, monokültür, humus azalması, toz haline gelme ve üst kısımdaki toprağın savrulması gibi hallerde bozulur. Bu durumun (kırıntı bünyenin) korunması ya da toprağa yeniden kazandırılması, ancak büyük ölçüde biyolojik münavebe ile mümkündür. Bu münavebe tarımdakinden farklıdır ve ormancılıkta çok daha önceleri tanınmış ve uygulanmaya başlamıştır. Ormancılıkta toprak kalitesinin geri kazandırılması, biyolojik münavebe yolundan gidilerek (yani karışık meşcere, yapraklı ağaç yetiştirme, sürekli orman gibi önlemlerle) humus durumunu ve toprağın fiziksel niteliklerini ıslah etmek suretiyle sağlanmıştır. Step topraklarının rutubeti koruyan kırıntı bünyeleri, uzun ömürlü çayır otları yetiştirmek ve bunların aralarına –kırmızı turfil, sarı yonca vb gibi– baklagillerden bazılarını karıştırmak suretiyle sürdürülebilir ya da yeniden kazandırılabilir. Çünkü bu çayırlar derine giden kökleriyle alt tabakadan Ca iyonlarını yukarı çıkarmakta ve bu sayede üst toprak kırıntı bünyeye sahip olmaktadır.

Koruyucu orman şeritleriyle rutubet kaybından korunan tarım alanlarının bu ve benzeri yollardan gidilerek idare ve işletilmeleri, Türkiye’de topraktan faydalanmayı ıslah planının en önemli esaslarından biridir.

d) Kültürteknik ve suculuk tekniği bakımından önlemler: Buraya çeşitli sulama ve su toplama tesisleriyle çeşitli sulama önlemleri, havuzlar ve göletler inşası ve benzeri işler girer.

Düzenli bir sulama kanalları sisteminin de dahil olduğu bu gibi önlemler orman şeritlerinin rutubeti tutma fonksiyonunu büyük ölçüde destekler ve kuraklıkla mücadelede önemli ve ileri bir adım atılmasını sağlarlar.

e) Bilim ve planlama: Büyük ve modern bir kuruluşun oluşturulmasında bilimin ve araştırmanın da sistemli bir şekilde yer alması gerekir. Çeşitli şekilleri ve sayısız ayrıntıları bakımından çok komplike bir mahiyet arzeden bu işlerde, bilim ve araştırmaya, sevk ve idare edici ve hatta karar verici bir rol düşer.

Topraktan faydalanmanın değişikliğini sağlayacak olan planlama ve onun uygulanması ancak bilime, ekonomiye ve tekniğe ait çeşitli kolların birlikte çalışmasıyla mümkün olacağı içindir ki, bu çalışmayla meşgul olan, uygulamasında yer alan ya da bu işe ilgi gösteren bilim adamlarının daimi bir komisyon oluşturmaları tavsiyeye şayan görülür.

f) İskân planlaması ve mekân düzeni: Orman tahribatının en önemli nedenlerinden birisi de arazi kazanmak amacıyla yapılan orman açmalarıdır. Plansız bir şekilde arazi kazanmaya kalkmak çok zaman büyük zararlar doğurur. Böyle bir iş ancak ilkel müstemlekecilik zihniyetiyle ve geçici bir süre için tatbik olunabilir. Fakat Türkiye çoktandır medeni ve kültürel bir mevkiye yükselmiş bulunuyor. Bu itibarladır ki, böyle yanlış ve ilkel bir iskân tarzına artık müsamaha edemeyecektir. O halde topraktan faydalanmanın yeniden düzene sorulması esnasında halihazır iskân münasebetlerinin gözden geçirilmesi ve gerekirse yer değiştirmelerinin yapılması gibi zorunluluklar ortaya çıkıyor. Bu arada genel menfaat bakımından yanlış olan arazi kazanma münasebetlerinin düzeltilmesi ve mekânın yanlış yerleşmiş olan köylerin daha uygun yerlere kaldırılmaları da

gerekecektir. Fakat bu, herşeyden önce iskân işinin sistemli bir şekilde sevk ve idaresini şart koşar.

g) Finansman ve icra: Mali olanaklar, planın uygulanma yeteneği ve uygulanma temposu üzerinde büyük ölçüde etkili olurlar. Bundan dolayıdır ki, daha başlangıçtan itibaren memleketin kollektif hizmetlerine ve ekonomik gelişmesine yönelik olan böyle bir çalışmanın önemini takdir etmiş olmak gerekir.

5. Türkiye orman politikasının, ilerlemekte olan orman tahribatını önlemekten daha öncelikli bir görevi olamaz. Bu görev, sadece orman politikasının çerçevesi dahilinde kalmamakta ve orman politikasından, topraktan faydalanmanın tümünü kapsayan bir plan içinde büyük ve önemli bir yer işgal etmesini talep etmektedir.

Bağımsız ve kendi yetkileri ile uyuşan etkinlikte bir orman politikasının ilk ve mutlak koşulu, şimdikiye kadar Türkiye’de yapılmamış olan bir işin, yani objesini teşkil eden ormanın açık ve kuşkuşuz olarak tahdit edilmesi keyfiyetidir. Ormanın arazi üzerinde görülebilen ve hukuki bakımdan çekinmeden ve her zaman savunulması mümkün olan bir şekilde tahdid, önce orman rejiminin yetki alanını ve onun kanunlarını belirlemekle mümkündür. Ormanın, insanlar tarafından yapılagelmekte olan müdahalelerden kesin olarak korunması da her şeyden önce ve ancak bu şekilde mümkün olabilir. Bunlar sağlanmadıkça orman politikası, kendi en önemli etki alanında bile hemen hemen bir hayalden ibaret kalır. Havadan alınan resimlerin (hava fotoğraflarının) –topoğrafik haritalarla– mukayese edilemeyecek kadar açık ve toplu görünüşlü oluşu, tarla, otlak, orman hudutlarının bulunduğu gibi ve her hususta amaca uygun olarak geçirilmelerini mümkün kılacaktır. Mülkiyet sınırlarının komisyonların yardımı ile arazi üzerinde belirlenmesini istemek gereksiz ve çok zaman alıcıdır.

Ormanın doğrudan doğruya Devlet tarafından işletilmesi ve hatta odunun sanayide yine bizzat Devlet tarafından değerlendirilmesi de maksada kâfi değildir. Faydalanmadan daha önemli olan şey ormanın kurulması, gençleştirilmesi ve bakımındır. Silvikültür, hemen her yerde her zaman olduğu gibi işletmenin ön safında yer alır.

Devlet orman idaresinin iş sahası bulma önlemleri, Devlet orman endüstri tesislerindeki personelin artırılması mahiyetinde olmamalıdır. Çünkü bu takdirde ekonomik olmayan bir durumun ortaya çıkması kolaylıkla mümkün olabilir. Bu nedendir ki Devlet, çalışmasını daha çok silvikültürel nitelikteki önlemler üzerinde yoğunlaştırmalıdır.

Bundan başka, hammadde elde etmek amacıyla orman yetiştirmeye elverişli olup tarıma elverişli bulunmayan bütün topraklarda yeniden orman kurulması, orman politikasının programında önceden dikkate alacağı önemli bir noktadır.

Özetle şunları belirtmek isterim: **Türkiye orman politikasının stratejik genel durumu, ormanın kuvvetli bir savunması şeklinde olmalıdır. Türkiye’de orman zayıf ve korumaya muhtaç bir durumdadır. Doğa ve insan, ormanın varlığını sürdürmesi bakımından olumsuz etki yapmaktadırlar. Kaderine terkedilmiş bir savunma, ormanın mahvolmasını durduramayacaktır. O halde bu yöndeki müdahalenin kuvvetli olması gerekir. Fakat böyle bir müdahale popülar değildir. Ancak, orman politikasının kutsal ve şerefle dolu görevi, dünyanın her yerinde geçmişte olduğu gibi şimdi ve gelecekte de henüz doğmamış olan nesillerin menfaatlerini, yaşayanların koyu egoistiklerine karşı savunmaktır.**

3. SONUÇ

Ülkemizin ormanlar ve ormancılık sorunları yönünden bundan yaklaşık yarım yüzyıl önceki durumunu inceleyen ve çözüm önerileri ortaya koyan, bazı kısımları yukarıda özetlenmiş olan

Ord. Prof. Dr. F. Heske'nin değindiği hususlardan çok önemli bazılarının bugün de geçerliliğini koruduğu görülmektedir.

Türkiye'de ormanları kurtarmanın, genel bir arazi kullanma/topraktan faydalanma politikası ve bunun uygulanması ile mümkün olabileceği, Türkiye koşullarında ormanların devlet eliyle işlenmesi dışında bir alternatifin uygulanamayacağı, kalkınmanın, eğitimin ve bilinçlenmenin önemi, ormanın sınırları belirlenmeden (tahdit tamamlanmadan) etkili bir ormancılık yapılamayacağı, Türkiye'nin kurak bölge ormancılığı bakımından özellikle yakın doğu ülkelerine öncülük etmesi gerektiği ve benzerleri gibi çeşitli hususlar, bugün de aynen söylenebilir ve söylenmektedir.

Rapor, bildiri, makale vb bilimsel çalışmaların raflara kaldırılıp unutulması, bizim gibi ülkelerde sık rastlanan bir hastalıktır. Bunlardan gereğince yararlanılması, bizi çoğu kez yorucu çalışmalardan kurtaracak ve yapılması gereken işlerde ışık olacaktır.

KAYNAKLAR

SAATÇIOĞLU, F., 1951: *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi (Tarihçe-Öğretim-Organizasyon)*. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri A, Sayı 1.

SELİK, M., 1987: *Türk Akademik Ormancılık Eğitim ve Öğretiminin Kuruluş ve Gelişmesinde Yabancı Bilim Adamları ve Uzmanların Katkı ve Etkileri. Türkiye'de Ormancılık Eğitimi Semineri Tebliğleri, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Orman Genel Müdürlüğü Eğitim Dairesi Başkanlığı, İstanbul.*

USLU, S., 1963: *Ord. Prof. Dr. Ing. Franz von Losimfeldt Heske (1892-1963)*. İ.Ü. Orman Fakültesi Dergisi, Seri B, Cilt 13, Sayı 1.